

רשק
שיעורית
תורה

היכלי תורה

יום וערש"ק מסעי כז תמוז תשע"א ♦ דף היומי בבלי: חולין לג ירושלמי: פסחים יא

את שלש הערים תתנו מעבר לירדן...

ברש"י: אף על פי שבארץ כנען תשעה שבטים וכאן אינן אלא שנים וחצי, השוה מנין ערי מקלט שלהם משום דבגלעד נפיש רוצחים, דכתיב 'גלעד קרית פועלי און עקובה מדם'.

הקשה בספר 'דברי דוד', הא קרא איירי ברוצחים במזיד, וערי מקלט קולטות רק הורג בשגגה, ממילא אין בריבויים של הרוצחים במזיד סבה לרבות בערי מקלט, שהרי אין הן מיועדות להם כלל.

ונראה שאין זו קושיא כלל, שהרי נחלקו תנאים (מכות יא ב) ברוצח שיצא חוץ לתחום עיר מקלטו ומצאו גואל הדם, רבי יוסי הגלילי אומר מצוה ביד גואל הדם להורגו, ורשות ביד כל אדם. רבי עקיבא אומר, רשות ביד גואל הדם, וכל אדם חייבין עליו. אם כן, לא מיבעיא לדעת רבי יוסי הגלילי הסובר שרשות ביד כל אדם להרוג את הרוצח בשוגג, שיש לרבות במקום דנפיש רוצחים ערי מקלט יותר מאשר במקום דלא נפיש רוצחים, שהרי במקום דלא נפיש רוצחים, אין טבעם ודרכם של כל אדם להרוג, ואין לרוצח זה להתיירא מכל עובר ושב שמא יהרגוהו, ואף אם תהיה עיר מקלטו רחוקה מעט אין הוא שרוי בסכנת נפשות. מה שאין כן במקום שהם פרוצים ברציחה אפילו שאינה של רשות שנכנסים הם בה בסכנה משופטים אשר בארץ, הרי זה הרוצח בשגגה, פחד כל אדם עליו ויהרגוהו, וצריך ערי מקלט רצופות זו לזו שלא תרחק לו הדרך.

ואפילו לרבי עקיבא הסובר שכל אדם חייבים עליו, מכל מקום גם גואל הדם שהרשות בידו להרוג את הרוצח בשגגה, כיון שאין הדבר מצוה עליו, הרי במקום דלא נפיש רוצחים אין לו בושות להרוג במקום שרשות בידו, וצריך זה שהרג בשגגה לשמור עצמו מגואל הדם הרבה והרבה יותר מאשר במקום דלא נפיש רוצחים.

מתוך יראתו של ההורג בשגגה מגואל הדם לרבי עקיבא, ומכל אדם אליבא דרבי יוסי הגלילי, צייתה התורה להרבות בעבר הירדן ערי מקלט.

עפ"י יעלת חן

נושאי הדף בעלון

אכילת חולין בטהרה בעשרת ימי תשובה.....חולין לג

אכילת בשר עוף אחר גבינה.....חולין לד

מעלת הפרישות מן הטומאה.....חולין לה

הכרעת אליהו הנביא בבירור הלכה.....חולין לו

אם חכם צריך לנהוג כבוד בחכם גדול ממנו כתלמיד לרב.....חולין לז

פרה שילדה שני עגלים אם הולד נחשב יתום.....חולין לח

תפילה במסגד.....חולין לט

כפתור ופרח.....עמוד 5

אכילת חולין בטהרה בעשרת ימי תשובה

בסוגייתנו נתבאר ענין חכמים הראשונים שהיו אוכלים חולין על טהרת הקודש. וכתב בשל"ה הקדוש (שער האותיות אות טי"ת טהרה) שראוי לאדם להיות טהור בכל ענייני הטהרה שאפשר, ולהרחיק את עצמו מלטמא בכל מה שאפשר. ואף על פי שאין לנו עתה בית המקדש בעונותינו הרבים, ואין שייך החשש מלהטמא מפני יראת המקדש אולי ישגה וילך לשם, מכל מקום למה ימשיך הטומאה עליו, אם לא במקום מצוה, להתעסק במת בצרכיו. אבל זולת זה יפרוש מכל טומאה, אף שאנחנו עתה כולנו טמאים, מכל מקום למה יוסיף וימשיך טומאה על עצמו. ואשרי האדם שמרגיל את עצמו תמיד בטבילת מקוה, שאז נטהר מכמה טומאות, ואף שלא מועיל בטומאת מת.

וכתב שראוי להטהר גם באכילה, כמו שהיו נוהגים חכמים הראשונים הללו, אלא שבזמן הזה הוא דבר כבד במאוד לקיום, מאחר שאנחנו כולנו טמאים. ואם כן צריך לראות שלא יהיה המאכל מוכשר לקבל טומאה, דהיינו הלחם שהוא אוכל צריך להיות דגן שהיה משומר, שלא בא עליו מים משעת קצירה, נמצא שלא הוכשר לקבל טומאה, וילוש העיסה במי פירות גם כן, שהם משומרים שלא בא עליהם מים משעת קצירה, ולא יוכל לאכול כי אם ביצים ופירות שלא הוכשרו. וכשירצה לשתות, ילך אל הבאר או אל הנהר, וישוח וישתה, שלא יגע בהם ויטמאם. והאלהי הקדוש האר"י ז"ל היה נוהג כן מראש השנה עד אחר יום כפורים.

ובמגן אברהם (סי' תרג) הביא דבריו, והקשה שהרי נטמאו המים בפיו כששותה אותם, שהרי פיו טמא הוא. ותירץ **באליה רבה** (שם סק"א), שכיון שמקוה אינו נטמא, גם המים שבפיו אינם נטמאים כל זמן שהם מחוברים למקוה, דהיינו עד שיבלע אותם, ואחר שבלע אותם הרי הם בבית הסתרים, ובית הסתרים אינו מטמא. ועיין **במור וקציעה** (שם) שכתב שעדיין יש להקשות על המאכלים שאכלו, שהיו מוכשרים לקבל טומאה על ידי הרוק ועל ידי כך נטמאו. ותירץ שכל מים המחוברים למקוה אינם מכשירים, עיי"ש.

ובאמת ענין זה של אכילת חולין בטהרה בעשרת ימי תשובה מקורו קדום. שכן **בירושלמי** (שבת פ"א ג') ציוה רבי חייא לרב, אם יכול אתה לאכול חולין בטהרה כל השנה אכול, ואם לאו אכול בטהרה שבעה ימים בשנה. וכתב **בספר חסידים** (מק"נ סי' תרסט) בשם רב נסים ז"ל, ששבעה ימים אלו הם שבעת הימים שבין ראש השנה ליום הכפורים. וכן כתב **ראבי"ה** (ח"ב סי' תקכט), וקבלתי שאלו שבעה ימים הם שבעה ימים שבין ראש השנה ליום הכיפורים. והביאו **באבודרהם** (סדר תפלת ר"ה), והביא בשם הרא"ש שכתב שעל כן נהגו באשכנז שאף אותם שאינם נזהרים מפת של גוים כל השנה היו נזהרים בעשרת ימי תשובה. וכן **בספר האגור** (סי' תתקכג) הביא דברי הראבי"ה, ופירש שמה שקורא אותם שבעה ימים ולא עשרה, הוא מפני שעל ראש השנה לא היה רבי חייא צריך להזהיר את רב לאכול בטהרה, שפשוט שהיה אוכל בטהרה שחייב אדם לטהר עצמו ברגל, וביום הכפורים אין אוכלים, ולא נשארו אלא שבעת ימי החול שהוצרך להזהיר עליהם.

ובספר **אוצר גנזים** (עמוד מד) הביא העתקה בשם תיקונים והנהגות של מקובלי צפת, שנכתבו בשנת תק"ו בערך, והעתיקם מתוך כתב יד קדום הנמצא בעיר מנכס שבמרוקו ונשלח ממקובלי צפת בשנת של"ז למרוקו ולמקומות אחרים בחו"ל, וכתוב שם בזה הלשון, יש חסידים ואנשי מעשה שאוכלים חוליהם בטהרה בעשרת ימי תשובה וכן בפסח.

אכילת בשר עוף אחר גבינה

כתב **בשלחן ערוך** (יו"ד סי' פט ס"ב), מי שאכל גבינה, מותר לאכול אחריו בשר מיד, ובלבד שיעיין בידיו ויראה שלא נדבק בהם שום דבר מהגבינה, ואם היה בלילה, שאינו יכול לעיין אותם היטב, צריך לרחצם. וכן צריך לקנח פיו ולהדיחו. והקינוח הוא שילעס פת ויקנח בה פיו יפה, וכן בכל דבר שירצה, חוץ מקמח ותמרים וירקות, לפי שהם נדבקים בחניכיים ואין מקנחים יפה. ואחר כך ידיח פיו במים או ביין. במה דברים אמורים, בבשר בהמה וחיה. אבל אם בא לאכול בשר עוף אחר גבינה, אינו צריך לא קינוח ולא נטילה. והרמ"א כתב שיש מחמירים אפילו בבשר אחר גבינה להמתין ו' שעות על פי הזוהר, וכן נוהגים בגבינה קשה, ויש מקילים ואין למחות בידם, ומכל מקום יעשו קינוח והדחה ונטילת ידים, מיהו טוב להחמיר. וכתב **ביד יהודה** (פירוש הארוך סק"ג) שכוונת הרמ"א להחמיר ולהצריך קינוח והדחה ונטילת ידים גם כשאוכל בשר עוף אחר גבינה שאינה קשה, כדי שלא יחשב כאילו אכלם יחד, ושלא כשלחן ערוך שאינו מצריך קינוח והדחה ונטילת ידים כשאוכל בשר עוף אחר גבינה.

ומקור דברי השלחן ערוך שהאוכל בשר עוף אחר גבינה אינו צריך קינוח והדחה ונטילת ידים, הוא בדברי **הרמב"ם** (מאכלות אסורות פ"ט הכ"ז) שכתב וזה לשונו, במה דברים אמורים בבשר בהמה או חיה, אבל אם אכל בשר עוף אחר שאכל הגבינה או החלב, אינו צריך לא קנוח הפה ולא נטילת ידים. ומבואר בדברי הרמב"ם שאף על פי שגם בשר חיה אינו אסור בחלב מן התורה אלא מדרבנן, כבשר עוף שאסור גם כן מדרבנן, מכל מקום הצריך קינוח והדחה כשאוכל בשר חיה אחר גבינה. וכתב הרשב"א **בתורת הבית** (הארוך בית ד שער ג) שנראה שטעמו של הרמב"ם בזה, הוא מהמבואר בסוגייתנו שבשר מתחלף בבשר, ולכן דרך אוכלי קודש לאכול בשר חולין אפילו של חיה בטהרת הקודש, ומטעם זה אין אוכלים בשר חיה אחר גבינה כדי שלא יבואו להתיר גם אכילת בשר בהמה אחר גבינה. והקשה הרשב"א לפי זה, שאם כן גם בשר עוף יש לאסור באכילה אחר גבינה בלי קינוח והדחה, שהרי בסוגייתנו אמרו שרק פירות אינם מתחלפים בבשר, אבל בשר על כל מיניו מתחלף בבשר, ואף בשר עוף מתחלף בבשר.

ובכנסת הגדולה (שם הגב"י אות ז) כתב ביישוב קושיית הרשב"א על הרמב"ם, שלעולם יש לומר שרק בשר חיה דומה לבשר בהמה ומתחלף בו, ובשר עוף אינו דומה להם ואינו מתחלף בהם. וכשאמרו בסוגייתנו שפירות אינם מתחלפים בבשר, היו יכולים גם לומר שבשר עוף אינו מתחלף בבשר, אלא שאין אנו עוסקים בסוגייתנו בבשר עוף אלא בפירות, שהם השייכים באכילת חולין על טהרת תרומה, ולכן לא נקטו עופות אלא פירות. ואף על פי ששינוי (לעיל לג.) שהשוחר חיה ועוף ולא יצא מהם דם כשרים, והעמידו בגמרא בחולין שנעשו על טהרת הקודש, הרי שגם בשר עוף חששו בו לעשותו על טהרת הקודש, אין הביאור בזה שחוששים שמא יבואו להחליף עופות של חולין בבהמות של קדשים, אלא החשש הוא שמא יחליפו עופות של חולין בעופות של קדשים, שהרי ישנם קרבנות שבאים מהעוף, ורק לענין חיות שאין במינן קדשים הוצרכו לומר שבשרם מתחלף בבשר בהמות של קדשים. ואם כן לעולם יש לומר שרק בשר חיה דומה לבשר בהמה ולא בשר עוף, וכדברי הרמב"ם.

מעלת הפרישות מן הטומאה

בסוגייתנו הובאה המשנה שבזמנה היו נוהגים מעלות שונות בטהרה, ובגדי עם הארץ שאינו נזהר בטהרות היו חשובים טמאים כמדרכי הזב לפרושים, ובגדי הפרושים היו חשובים טמאים כמדרכי לאוכלי תרומה, ובגדי אוכלי תרומה כמדרכי לאוכלי הקודש.

כתב הרמב"ן (ויקרא יט ב) בביאור דברי הכתוב 'קדושים תהיו', שענין הקדושה שציותה עליו התורה היא הפרישות, שעל שמה נקראו בעליה בתלמוד בשם 'פרושים', שאחרי שפירטה התורה האיסורים האסורים מן הדין, עדיין יכול אדם להיות נבל ברשות התורה, ולהרבות נשים ולהיות שטוף בזימה וזולל בשר ומדבר כרצונו, לפיכך בא הכתוב אחרי שפרט האיסורים שאסר אותם לגמרי, וצוה בדבר כללי שנהיה פרושים מן המותרות.

ימעט במשגל, כענין שאמרו (ברכות כב). שלא יהיו תלמידי חכמים מצויים אצל נשותיהן כתרנגולים, ולא ישמש אלא כפי הצריך בקיום המצוה ממנו. ויקדש עצמו מן היין במיעוטו, כמו שקרא הכתוב (במדבר ו) את הנזיר 'קדוש', ויזכור הרעות הנזכרות ממנו בתורה בנח ובלוט. וכן יפריש עצמו מן הטומאה, אע"פ שלא הוזכרו ממנה בתורה, כענין שהזכירו (בסוגייתנו) שבגדי עם הארץ מדרס לפרושים, וכמו שנקרא הנזיר קדוש (שם פסוק ח) בשמרו מטומאת המת גם כן.

וגם ישמור פיו ולשונו מהתגאל ברבוי האכילה הגסה ומן הדבור הנמאס, כענין שהזכיר הכתוב (ישעיה ט טז) 'וכל פה דובר נבלה', ויקדש עצמו בזה עד שיגיע לפרישות, כמה שאמרו על רבי חייא שלא שח שיחה בטלה מימיו.

ועל דרך זה כתב הרמב"ם (טומאת אוכלין פט"ז ה"ב), אע"פ שמותר לאכול אוכלים טמאים ולשתות משקים טמאים, חסידים הראשונים היו אוכלים חולין בטהרה ונוהרים מן הטומאות כולן כל ימיהם, והן הנקראים פרושים.

ודבר זה קדושה יתירה היא ודרך חסידות שיהיה נבדל אדם ופורש משאר העם ולא יגע בהם ולא יאכל וישתה עמהם, שהפרישות מביאה לידי טהרת הגוף ממעשים הרעים, וטהרת הגוף מביאה לידי קדושת הנפש מן הדעות הרעות, וקדושת הנפש גורמת להדמות בשכינה, שנאמר (ויקרא כז) 'והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני ה'.

וכתב הערוך (ערך גרם), שמה שאמרו (ברכות ה): שרבי יוחנן היה הולך עם עצם מבנו העשירי מעשרת בניו שמתו, ואומר 'דין גרמא דעשיראה ביר', צריך לומר שהיתה זו שן משיניו, שאי אפשר שאדם קדוש כרבי יוחנן יטמא בכל שעה למת. ומבואר מכל זה שאף על פי שמותר לישראל להטמא, מכל מקום מידת חסידות היא שאפילו ישראל יהיה טהור ולא יטמא.

אך כתב בטעם ודעת (טומאת מת פ"א ה"א באורי הלכה ד"ה המת), שנראה שבזמן הזה שבלא זה כולנו טמאי מתים, אין שייך דין זה שהיה בחסידים הראשונים, ורק כהנים שאסור להם מן התורה להטמא למתים הרי הם אסורים לחזור ולהטמא גם אחרי שכבר נטמאו, אבל מצות הפרישות והחסידות אינה אלא לשמור על הטהרה, אך אחר שכולנו טמאים אין שייכת מידה זו להזהר שלא לחזור ולהטמא.

הכרעת אליהו הנביא בבירור הלכה

בגמרא הוכיח רב אשי מהלשון 'תולין', שמשמע שלעולם דין זה יעמוד בספק, כיון שהוא ספק בהלכה [אם ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף אם לא], ואינו דבר העומד להתברר אחר זמן מועט [אם יהיה דם בסוף השחיטה]. וכתב רש"י (ד"ה לעולם), שהספק עומד עד שיבוא אליהו ויברר הלכה זו. וכתב מהר"צ חיות (בסוגייתנו), שלכאורה משמע מכאן שאליהו יכול לברר ספקות בהלכה, וקשה שהרי לא בשמים היא, וכמו שכתב רש"י בעצמו (שבת קח. ד"ה מאי) שאיסור והיתר אין תלוי באליהו משום שהתורה לא בשמים היא. והעלה בצריך עיון.

ובעין יצחק (שו"ת, תניינא ח"ב סי' סו אות כט) כתב, שבנו הוכיח כן מסוגייתנו שגם ספק בדין יכול להתברר על פי אליהו, ושלא כדברי המשנה למלך (אישות פ"ט ה"ו) שכתב שרק ספק במציאות יכול להתברר על פיו ולא ספק בדין. וכן הוכיח גם ממה שאמרו בסנהדרין (מח). בנידון מותר המעות שנגבו לצורך קבורת המת, שלדעת רבי מאיר ספק הוא אם נחשב המת כתפוס במעות ולכן יהא מונח עד שיבוא אליהו, ואף שם הוא ספק בדין, ומשמע שכשיבוא אליהו יתברר ספק זה על פיו. וכתב בעין יצחק שראיה זו יש לדחותה, כיון שסוף סוף ספק במציאות הוא, אם היתה כוונת הנותן את המעות לשם דימוס על קברו, או לשם כך שירשו אותו יורשיו, ובכלל ספק במציאות הוא ויכול אליהו הנביא להכריעו. אך מדברי רש"י בסוגייתנו מוכח לכאורה שלא כדברי המשנה למלך, שהרי הספק אם ישנה לשחיטה מתחילה ועד סוף או אינה אלא לבסוף אינו ספק במציאות כלל, אלא רק ספק בדין, ומוכח שגם ספיקות כאלו יכול אליהו לברר. וכתב בעין יצחק שאין זו קושיא על המשנה למלך, שכן המשנה למלך כתב דבריו בדעת הרמב"ם, ורש"י והתוספות חולקים על הרמב"ם וכמו שכתב המגיה למשנה למלך, ובאמת דעת רש"י היא שגם ספק בדין יכול להתברר על פי אליהו.

ובחתם סופר (שו"ת, ח"ו סי' צח ד"ה אבל) דן לענין אליהו הנביא אם יכולים לסמוך על הוראות שאומר, וכתב שהאמת יורה דרכו שמעולם לא עלה אליהו בגופו למעלה מיו"ד טפחים, אך נפרדה נשמתו מגופו שם, והנשמה עולה ומשמשת למעלה בין מלאכי השרת, וגופו נזדכך ושורה בגן עדן התחתון בעוה"ז. וביום הבשורה במהרה בימינו תתלבש נשמתו בגוף הקדוש הלוז, ואז הוא ככל אדם מחכמי ונביאי ישראל, והוא מוסמך מרבו אחיה השילוני, או ממשו רבינו ע"ה אם הוא פנחס, והוא יסמוך את חכמי ישראל, ואז יש לו דין ככל בני ישראל, וכן בכל פעם שמתגלה ומתראה בעוה"ז מלובש בגופו הזך. אך כשמתגלה בנשמתו כמו ביום המילה אז איננו מחויב במצות, וכשמתגלה באופן זה הרי הוא מלאך, ואע"פ שלומד תורה ומגלה דינים אין לקבוע הלכה עפ"י דבריו, שדבריו הם רק כמו חלום ורוח נבואה ואין משגיחים בבת קול. אך כשמתגלה בלבוש גופו הרי הוא מגדולי חכמי ישראל ותשבי יתרץ קושיות ואיבעיות כי מי כמוהו מורה.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

אם חכם צריך לנהוג כבוד בחכם גדול ממנו כתלמיד לרב

בגמרא אמר שמואל על רב 'אצטריכא ליה לאבא לאזוזי אוניי', וכתב רש"י (ד"ה לאבא) ששמואל היה קורא לרב 'אבא' משום כבוד. והתוספות (ד"ה אצטריך) כתבו בשם הערוך (ערך אבא) ששמו היה 'אבא', והיו קוראים לו 'רב' על שם חשיבותו, כמו שקוראים בכל מקום לרבי יהודה הנשיא 'רבי', ושמואל שהיה חבירו היה קורא לו 'אבא' בשמו. והביאו התוספות שגם רבי יוחנן שהיה חבירו של רב היה קורא לו 'אבא', אך הקשו על רב המנונא שאמר (יומא פז.) 'קא אזיל אבא למיקטל גברא', והרי היה תלמידו של רב ואיך קרא לו בשמו, והרי אמרו (סנהדרין ק.) שגחזי נענש מפני שקרא לרבו בשמו, ולפירוש רש"י ש'אבא' הוא לשון חשיבות ולא שמו של רב, מיושבת הקושיא.

במהרי"ק (שו"ת, שורש קסט ד"ה ואשר כתבת וז"ל וכן) דן אם תלמיד חכם הקטן במעלתו מתלמיד חכם אחר צריך לנהוג בו כבוד כמו שחייב התלמיד לנהוג לרב. והוכיח שאין חיוב כזה, שהרי שמואל ורב כהנא ורב אסי לא היו גדולים במעלה כרב, ושמואל היה תלמיד חבר שלו, ורב כהנא ורב אסי אף לא היו במדרגת תלמיד חבר, ואף על פי כן היו קוראים לרב בשם 'אבא' כמו שנמצא בכמה מקומות בש"ס, והרי 'אבא' היה שמו של רב וכמבואר בערוך, ואסור לתלמיד לקרוא לרבו בשמו כמבואר בסנהדרין (שם), ואם כן מוכח שאין דיני כבוד התלמיד לרבו נוהגים אלא במי שלמד תורה מרבו ולכן חייב לחלוק לו כבוד, אבל אם לא למד אצלו אינו חייב בכבודו ככל דיני תלמיד לרב, אף על פי שהוא גדול ממנו הרבה.

ועל פי זה דן שאף על פי שחכם שנידה את תלמידו שלא כדון, אין התלמיד יכול לומר 'אדרבה' ולהפך הנידוי למנדה, מחמת כבודו של הרב, מכל מקום אם חכם נידה חכם אחר שאינו תלמידו, והיה הנידוי שלא כדון, יכול המנודה להפוך הנידוי ב'אדרבה' אף על פי שהמנדה גדול ממנו הרבה בחכמה.

והחיד"א בפתח עינים (ברכות מז. ד"ה שוב ראיתי) העיר על המהרי"ק, שהרי ביומא (שם) קרא רב המנונא לרב בשם 'אבא' אף על פי שהיה תלמידו, ומוכח שהטעם שהיו קוראים לו שמואל ורב כהנא ורב אסי כך אינו משום שלא היו תלמידיו, אלא טעם אחר היה בדבר, וכמו שעמדו בכך התוספות בסוגייתנו, ואין ללמוד מכאן שחכם הקטן מחבירו אינו צריך לנהוג בו כדרך כבוד התלמיד לרבו.

ולמעשה **פסק בשלחן ערוך** (יו"ד ס"י רמד ס"י) שחכם המופלג בחכמה, דינו כרבו מובהק אפילו אם אינו רבו. וכתב הרמ"א שמי שהוא גדול הדור ומפורסם בדורו בכך, נקרא מופלג בחכמה. אמנם כתב הש"ך (סק"ב) שצריך להיות מופלג בחכמה יותר משאר חכמי דורו, ורק אז דינו כרבו מובהק, אבל אם אינו מופלג מהחכמים שבדור, אין חיוב על כל אדם לכבדו, אף אם הוא גדול ממנו וראוי ללמוד ממנו. וכן דייק הש"ך מדברי הראשונים, אך הביא בשם הרמ"ה שכל חכם שראוי ללמוד ממנו צריך לכבדו גם אם לא למד ממנו.

פרה שילדה שני עגלים אם הולד נחשב יתום

בסוגייתנו מבואר שאחד מהבהמות הפסולים להקרבה הוא היתום, ולמדו זאת מהפסוק (ויקרא כב כז) 'והיה שבעת ימים תחת אמו'. ושקלו וטרו בגמרא באיזה אופן פסול משום יתום ואין בו הפסול של יוצא דופן, והרי פשוט שאין צריך שלעולם תחיה האם, וגם בהמה שמתה אמה בשעת הקרבתה כשירה היא, ואם מתה האם קודם הלידה היו צריכים להוציא את הולד ממעיה והרי הוא פסול משום יוצא דופן, והעמידו דין זה כשהיתה הלידה ומיתת האם בבת אחת, זו פירשה למיתה וזה פירש לחיים. ומבירור גדרו של דין זה דנו הפוסקים לענין צוואת רבי יהודה החסיד בפרה שילדה שני עגלים.

כתב בצוואת **רבי יהודה החסיד** (אות מג), פרה אשר תלד שני עגלים יחד, או כל דבר שאינו רגיל להיות, כגון תרנגולת שתלד ב' ביצים ביום אחד, צריך לשחטן מיד. והקשה במנחת אלעזר (שו"ת, ח"ג ס"י ג), שמבואר בבכורות (יז.) שרחל שלא ביכרה וילדה שני זכרים ויצאו שני ראשיהם כאחת שניהם לכהן, וקשה איך שייך שיהיו קדושים בבכורה, והרי אמרו במכילתא (בא מסכתא דפסחא פ"ח) שהיתום פטור מן הבכורה [וראה **מלבושי יום טוב** (ח"ב חלק הפלפולים ס"א) שדן במה שנראה לקמן (קלו:)] שהיתום קדוש בבכורה, וכיון שעל פי צוואת רבי יהודה החסיד חייבים לשחוט אותם, וסכנה היא אם אין שוחטים אותם, אם כן אמו עומדת לשחיטה, ואינו ראוי להיות שבעה ימים תחת אמו והרי הוא יתום ופטור מן הבכורה.

ואף על פי שבסוגייתנו העמידו דין היתום דווקא כשמתה האם בלידתה, ולא כשמתה אחר כך בתוך שבעת ימים, היינו משום שלא היתה עומדת בשעת הלידה למיתה, והיה ראוי להיות שבעת ימים תחת אמו אלא שסיבה קרה שמתה, ולכן אין הולד חשוב יתום בשעת לידתו אלא אם כן מתה באותה שעה. אבל זו שילדה תאומים ועומדת היא משעת הלידה לשחיטה מחמת הסכנה שבדבר, אם כן הולד חשוב כיתום מאותה שעה, אף על פי שלא שחטו את אמו מיד. ועל פי זה דן המנחת אלעזר בדין בהמה שהאם היתה טריפה בשעת הלידה, אם חשוב הוא כיתום כיון שאמו עומדת למיתה.

אך **בדברי יואל** (שו"ת, או"ח ס"א אות ב) כתב לבעל המנחת אלעזר, שבסוגייתנו מוכח שאין צריך כלל שיהיה הולד ראוי להיות תחת אמו, ולא העמידו דין יתום אלא כשזה פירש למיתה וזה פירש לחיים, ולא בטריפה וכיוצא בה. ובאמת כשם שלדעת רבי יהושע (בכורות נז.) די במה שעורה של האם קיים ומחמם את הולד, כמו כן לדעת חכמים החולקים עליו וסוברים שאין די בעור אלא צריך את האם עצמה, אין צריך שתהיה האם עומדת לחיים על פי גדרי ההלכה, אלא די במה שהיא קיימת והולד רואה אותה במעמדה. ולכן גם אם עומדת היא לשחיטה על פי צוואת רבי יהודה החסיד, אין הבן נחשב ליתום, וקדוש הוא בקדושת בכורה, ואין שום קושיא על דברי רבי יהודה החסיד.

לרישום ועדכון שיעורי תורה ניתן לשלוח

פקס ל: 03-543-5757

יום חמישי ד אב

חולין לט

תפילה במסגד

בעין יצחק (שו"ת, ח"א או"ח סי' יא) נשאל בדבר אנשי חיל ישראלים שביקשו שיתנו להם מקום לבית התפילה שלהם, והקיסר נתן להם בית תפילה בבנין שהיה שם קודם מקום תפילה לישמעאלים, ונשאל אם מותר להתפלל שם, או שמא אסור לעשותו בית הכנסת כדין בית עבודה זרה.

והנה יש חילוק להלכה בין גוים עובדי עבודה זרה לגוים שאינם עובדי עבודה זרה, כמו שכתב בשלחן ערוך (יו"ד סי' קכד ס"ו), שכל גוי שאינו עובד עבודה זרה, יינו אסור בשתיה ומותר בהנאה, ואם נגעו ביין שלנו דינו שוה ליינם שאסור בשתיה. ואילו גוי העובד עבודה זרה יינו ומגעו אסורים אף בהנאה, כמו שפסק בשלחן ערוך (שם סי' קכג ס"א). וכתב הטור (שם סי' קכד) שהישמעאלים דינם כגוים שאינם עובדי עבודה זרה, שיינם אינו אסור אלא בשתיה ולא בהנאה. ואם כן כיון שנפסק להלכה לענין יין נסך שהישמעאלים אינם עובדי עבודה זרה, הוא הדין שאין לאסור להתפלל במקום תיפלתם.

אך הקשה על זה מהמבואר בסוגייתנו, במעשה שהיה בטייעי שבאו לציקוניא והביאו אילים לטבחי ישראל, ואמרו להם הדם והחלב לנו והעור והבשר לכם, וגלוי היה שמחשבתם לעבודה זרה, ודנו בגמרא אם מחשבתם אוסרת את הבשר, או שמא זה מחשב וזה עובד אין אומרים. וכתב רש"י (ד"ה טייעי) שהיו ישמעאלים, שאינם אוכלים אלא בשר שחווטה, ואפילו אם מתה מאליה שוחט אותה לאוכלה וכן דרכם.

ומבואר לכאורה שהישמעאלים הם עובדי עבודה זרה. וכתב שצריך לומר שהם היו יוצאים מן הכלל, והיה ידוע שעובדי עבודה זרה הם, אבל כל זמן שלא הוחזקו לעובדי עבודה זרה הרי הם בכלל אומה שאינה עובדת עבודה זרה.

והאחרונים דנו הרבה בגדרם של הישמעאלים ובדין הכניסה למסגדיהם.

ובספר אות היא לעולם (מערכת הת"ו דף קעה ע"ג) חולק על העין יצחק, וכתב שכיון שעיקר הטעם שאסור להתפלל במקום ששימש לבית עבודה זרה הוא מחמת הטומאה ששם, אין הבדל בין טומאה הבאה על ידי הציורים והפסלים החקוקים בכותל [ראה בית יוסף (או"ח סי' צ"ד ד"ה וצריך) בשם התרומת הדשן (סי' ו)] לבין טומאה היוצאת על ידי ההבל שבפיהם, שמשתפים שם שמים ודבר אחר רח"ל, ואין ספק בדבר, וכל ישר הולך יודה בדבר שעל ידי תפילתם ממשיכים טומאה אל המקום ההוא, ולא יתכן להכניס דברי קדושה באותו מקום חלילה.

ועיין עוד במה שכתב בדברי יציב (שו"ת, או"ח סי' צ) בענין הכניסה למערת המכפלה שנכנסים שם למסגד שלהם ומתפללים שם, ומתפללים יהודים ולהבדיל ישמעאלים ביחד שם במסגד, ואוי לאותה בושה וכלימה, ובאמת גם לדעת הרמב"ם (מאכלות אסורות פ"א ה"ז) שאינם עובדי עבודה זרה, היינו שאין עובדים לאילים ואין עבודתם בניסוך, מכל מקום עצם שיטתם היא עבודה זרה, שהיא הכפירה באלהי ישראל אמת כפי המסור למשה רבינו בתורה הקדושה. ועיין עוד (שם, חו"מ סי' פג).

אמרות קודש

מנהלי ישיבת עשי סדר התקופה

כבתו ושב

הרוצה שיבריא חותך כזית בשר מבית שחיטתה של בהמה ומולחו יפה יפה ומדיחו יפה יפה וממתין לה עד שתצא נפשה

כתיב (דברים יב כג) 'רק חזק לבלתי אכול הדם' ולא אמר חזק ולא תאכל הדם, שהוא רמז למה שאמרו חז"ל הרוצה שיבריא יחתך הבשר קודם שתצא נפשו ומולחה יפה יפה וממתין עד שתצא נפשו ואוכל, ומה שרמז הכתוב (שם פסוק כא) וזבחת מבקרך וגו' ואכלת וגו', דהיינו שהיא מותרת בשעת זביחה קודם שתצא נפשו, ויש בזה חיזוק לבריאות הגוף אלא שלא יסיתוהו היצר הרע לאכול קודם מליחה או קודם שתצא נפשו, וכל שכן אבר מן החי שיש בו חיזוק יותר, על זה אמר 'רק חזק לבלתי אכול הדם' שיכול להתחזק מבלי אכול הדם, דהיינו ע"י מליחה וימתין עד שתצא נפשו.

(פנים יפות, ראה)

הכא נמי חבת הקדש מכשרתה וכו' אבל למינא ביה ראשון ושני לא

בנוסח הזמירות ליום שבת קודש בזמור ברוך א-ל עליון 'כל שומר שבת כדת מחללו הן הכשר חבת קודש גורלו'. ולפלא מה ענין שבת לחיבת קודש. ונראה על פי אמרם ז"ל דחיבת קודש מכשיר לקבל טומאה אבל לא למימני ראשון ושני, והיינו דחיבת קודש מועיל רק לקבל טומאה בפני עצמו אבל לא לטמא אחרים למימני ראשון ושני. והנה לענין שבת גם כן יוכל האדם להזהר בעצמו לשמור שבת כהלכתו, אבל לראות שגם אחרים ישמרו שבת זאת אין במציאות, כמו שאמרו ז"ל (שבת קיח): אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות מיד היו נגאלין. וזהו 'כל שומר שבת כדת מחללו הן הכשר חבת קודש גורלו', היינו בענין שמירת שבת הוא כמו הכשר חיבת קודש, שכמו שחיבת קודש מועיל רק בפני עצמו כמו כן שמירת שבת הוא בגדר זה.

(עטרת ישועה, ליקוטים)

הנה נפשי לא מטומאה שלא הרהרתי ביום לבא לידי טומאה בלילה ונבלה וטרפה לא אכלתי מנעורי שלא אכלתי בשר כוס כוס מעולם ולא בא בפי בשר פגול שלא אכלתי מבהמה שהורה בה חכם

אפשר לומר, דכתבו המקובלים דברית הלשון וברית המעור כחדא שריין, ומי שפוגם באחד קרוב לפגום בשני. וזה שאמר נפשי לא מטומאה שלא נטמא בלילה, ובא לו זה מלבד שלא הרהר כי שמר ברית הלשון מאד שלא אכל מבהמה שהורה בה חכם, ולכאורה קשה דאמרו בירושלמי (שבת פ"א ה"ד) לא אכל משמן של גויים שהתיר ר' יהודה נשיאה, ואמר לו שמואל אכול ואי לא כתיבנא עלך זקן ממרא, ומה כל החרדה הזו הרי יחזקאל המלך ע"ה לא אכל מבהמה שהורה בה חכם. ויש לומר דהכיר שמואל שהיה לו איזה פקפוק, אבל אם היה אומר שהוא מותר גמור והוא רוצה להחמיר אז לא היה אומר שמואל כן, ותו דהוא לא נהג מנהג זה כיחזקאל דלא אכל מבהמה שהורה בה חכם, והכא צריך שיאכל משום דאם הוא אינו אוכל כל תלמידיו לא יאכלו ונפיק מינה חורבא.

(חומת אנו, יחזקאל)

